

2 **केन्द्रीय-शिक्षामन्त्रिणा धर्मेन्द्रप्रधानेन विद्यालय-प्रबन्धन-समित्यै मार्गदर्शिका-सिद्धान्ताः निर्गताः**

3 **हिमाचलम्-पञ्चायत-निर्वाचने मतदानाय त्रिदिवसीयः सवैतनिक-अवकाशः घोषितः, अधिसूचना निर्गता**

5 **गुरुदेव-रवीन्द्रनाथटैगोरमहोदयस्य व्यक्तित्वं कृतित्वञ्च (जयन्तीविशेषः)**

नवदेहल्यां प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी वियतनाम-देशस्य राष्ट्रपतिना तो लाम इत्यमुना सह सम्भाषणं विहितवान्, अनेकानि संधिपत्राणि च विनिमयीकृतानि



भारत-वियतनाम-देशयोर्मध्ये अङ्गीय-प्रौद्योगिकी, दुर्लभ-मृदा, भेषज-उत्पाद-विनिमयनम्, सार्वजनिक-क्षेत्र-लेखापरीक्षा, अङ्गीय-दान-प्रणाली सहैव

संस्कृति-पर्यटन-क्षेत्रेषु अनेकानि संधि-पत्राणि हस्ताक्षरितानि । नवदेहल्यां प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः वियतनाम-देशस्य राष्ट्रपतिना 'तो लाम' महोदयेन सह सम्भाषणानन्तरं संधिः अजायत । चर्चाविधौ उभौ नेतारौ द्विपक्षीय-सम्बन्धानां सर्वेषु विषयेषु अथ च परस्पर हितस्य क्षेत्रीय-वैश्विक प्रकरणेषु विस्तृतां चर्चां कृतवन्तौ । प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी स्वीये संदेशे अकथयत् यत् वियतनाम-देशस्य राष्ट्रपतित्वेन निर्वाचितः सन् एकमासाभ्यन्तरे एव राष्ट्रपति-तो-लाम-महोदयस्य इयं प्रथमा भारत-यात्रा सूचयति यत् सः भारत-वियतनाम-सम्बन्धाय प्राथमिकतां ददाति । सः अवेचत् यत् न्यासं जीवन्तं स्थापयितुं भारतं वियतनाम-देशस्य प्राचीन-चम्पा सभ्यतायाः 'माय सन'

अथ च 'नहान ताऊ' मन्दिराणां जीर्णोद्धारं कुर्वत् अस्ति । वित्तीय-सम्पर्कं वर्धयितुम् उभाभ्यां देशाभ्यां केन्द्रीय-वित्तकोषयोः मध्ये सहयोगः सुदृढः कृतः । प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् भारतस्य UPI तथा वियतनाम-देशस्य 'फास्ट पेमेन्ट इति प्रणाली' इत्येतौ अपि शीघ्रमेव सम्बद्धौ भविष्यतः । सः उक्तवान् यत् भारतस्य 'एक्ट ईस्ट' नीतिः तथा च 'विजन ओशन' इत्यस्य वियतनामः एकः मुख्यः आधारस्तम्भो वर्तते । अस्मिन्नेव क्रमे वियतनाम-देशस्य राष्ट्रपतिः तो लाम महोदयः अवदत् यत् वियतनाम-देशः भारतेन सह पञ्चाशत्-वर्षाणां राजनैतिक सम्बन्धानां तथा च दश-वर्षाणां 'व्यापक-रणनीतिक-संधिः इत्यस्य परिणामान् अतीव महत्त्वपूर्णान् मन्यते ।

असम-राज्यस्य मुख्यमन्त्री डॉ. हिमन्त-बिस्वा-शर्मा स्वकीयं त्यागपत्रं समर्पितवान्



असम-राज्यस्य मुख्यमन्त्री डॉ. हिमन्त-बिस्वा-शर्मा गुवाहाटी-नगरस्य 'लोक-भवने' राज्यपाल-लक्ष्मण-प्रसाद-आचार्य-महोदयाय स्वकीयं त्यागपत्रं समर्पितवान् । विधानसभा-निर्वाचन प्रक्रियायाः समाप्त्यनन्तरं मुख्यमन्त्रिणा एतद् पदं त्यक्तम् । निर्वाचन-परिणामानां घोषणानन्तरं राज्ये प्रशस्तः अभवत् । त्यागपत्र-समर्पणानन्तरं प्रसारमाध्यमैः सह सम्भाषणं कुर्वन् डॉ. शर्मा अवदत् यत् राज्यपालेन मन्त्रिपरिषदः त्यागपत्रं स्वीकृतं सहैव हि वर्तमान-विधानसभा विखण्डिता । नूतन-प्रशासनस्य शपथ-ग्रहण-समारोहः प्रायः मई-मासस्य एकादश-दिनाङ्कानन्तरं भविष्यति । आगामी-मुख्यमन्त्रिणः विषये पृष्ठे सति सः स्पष्टीकृतवान् यत् भाजपा-विधायक-दलं नेतृत्व-विषये निर्णयं विधायस्यति, तदनन्तरमेव नूतन मुख्यमन्त्री मन्त्रिपरिषदः निर्माणं भवेत् ।

टी.वी.के. प्रमुखेन विजयेन तमिलनाडोः राज्यपालेन सह कृतं मेलनम्, बहुमतसंख्याभावेऽपि प्रशासननिर्माणस्य प्रकटिता प्रतिबद्धता



तमिलनाडु-राज्ये तमिलनाडु-वेत्ती-कज्रगम (टी.वी.के.) इत्यस्य संस्थापकस्य सी. जोसेफ-विजयस्य नेतृत्वे नूतनं शासनं निर्मातुं राजनैतिक वार्तालापः तीव्रः अभवत्, यतः तस्य दलस्य बहुमत-सङ्ख्या अष्टादशाधिक-एकशततः न्यूनाऽभवत् । राज्यपालः राजेन्द्र-विश्वनाथ-अल्लेकरः केरलात् चेन्नईनगरं प्राप्यति । मुख्यमन्त्री सी. जोसेफ-विजयः राज्यपालेन सह मिलित्वा प्रशासनं

निर्माणार्थं आवेदनपत्रं समर्पयिष्यति । यावत् तमिलनाडु-राज्ये विजयस्य नेतृत्वे टी.वी.के. सर्वकारस्य समर्थनार्थं दलानां मध्ये अनेक्यं विस्तृतं भवति, सहैव डी.एम्.के. काङ्ग्रेस-दलयोः दीर्घकालीनं मैत्रीभावमपि सङ्कटग्रस्तम् अस्ति । काङ्ग्रेस-दलस्य, यस्य पञ्च विधायकाः सन्ति, ते टी.वी.के. दलस्य समर्थनं कर्तुं निश्चिताः सन्ति । तमिलनाडोः अधिकारिणः गिरीश-चोडङ्करस्य नेतृत्वे काङ्ग्रेस-दलस्य विधानसभायाः नवनिर्वाचितानां सदस्यानां सभायाः अनन्तरं अयं निर्णयः कृतः । प्रसारमाध्यमेन सह वार्तालापं कुर्वन् काङ्ग्रेस-सदस्यः कार्ति चिदम्बरम् अवदत् यत् काङ्ग्रेस-दलं औपचारिकरूपेण विजयस्य टी.वी.के. नेतृत्वस्य समर्थनं करिष्यति ।

पश्चिम-बङ्ग-राज्ये नूतन-भाजपेतिदलस्य शपथग्रहण-समारोहः मई-मासस्य नवम-दिनाङ्के कोलकाता-नगरस्य 'ब्रिगेड-परेड' क्षेत्रे आयोजितो भविष्यति ।

पश्चिम-बङ्ग-राज्ये नूतन-भाजपेतिदलप्रशासनस्य शपथग्रहण-समारोहः मई-मासस्य नवम-दिनाङ्के कोलकाता-नगरस्य 'ब्रिगेड-परेड' क्षेत्रे आयोजितो भविष्यति । राज्य-भाजपा-अध्यक्षः शमीक-भट्टाचार्यः वार्ताहरैः सह सम्भाषणे अवदत् यत् समारोहः प्रातः दश-वादेन आरभ्यते । अवधेयं यत् अस्मिन् कार्यक्रमे प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी, गृहमंत्री अमितशाहः अपि च भाजपा शासित राज्यानां अनेके मुख्यमन्त्रिणः उपस्थिताः भविष्यन्ति ।

सुभाषितम्

नाम्भोधिरथितामेति,
सदाम्भोभिश्च पूर्यते।
आत्मा तु पात्रातं नेयः,
पात्रमायान्ति सम्पदः।

भावार्थः- यद्यपि समुद्र ने जल की कभी कामना नहीं की और न ही किसी से इस के लिए संपर्क किया परन्तु फिर भी वह सदा जल से भरा ही रहता है। इसी तरह यदि कोई व्यक्ति धर्म का पालन कर अपने को सुयोग्य बना ले तो उसे सुपात्र जान कर धन संपत्ति स्वयं ही उसके पास आ जाती है।

हिमसंस्कृतवार्ता:

हिमसंस्कृतवार्तापत्रस्य एकवर्षस्य सदस्यता

900 ₹

One year subscription to the daily Sanskrit newspaper is Only 100 Rupees
To subscribe, text us a message saying hello on the number below.

7876636263

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धीनां कृते, राजनैतिक-सांस्कृतिकविचारणाञ्च कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति ।

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम्, प्रकाशनम्

जनार्णव कोठारा तहसीलपरिसरस्य समुचे कल्या कोठारा जिला काँगड़ा हि.प. पत्रव्यवाहकसङ्केता-१७७१११ सङ्केतः-प्रबन्धनिदेशिका-शिवानी शर्मा हिमसंस्कृतम्

शशि शेखर वेम्पतिः केन्द्रीय-चलच्चित्र-प्रमाणन-मण्डलस्य नूतनः अध्यक्षः संजातः

शशि शेखर वेम्पतिः केन्द्रीय-चलच्चित्र-प्रमाणन-मण्डलस्य (CBFC) अध्यक्षपदे नियुक्तः अस्ति । सूचना-प्रसारण-मन्त्रालयेन सूचितं यत् श्रीवेम्पतिः पदभार-ग्रहणस्य तिथितः वर्षत्रयस्य अवधये एतत् पदं धारयिष्यति । श्रीवेम्पति-महोदयाय मीडिया-प्रसारण-सार्वजनिक-सञ्चार-क्षेत्रेषु व्यापकः अनुभवः अस्ति । सः सीबीएफसी-मण्डलस्य नूतन-अध्यक्षरूपेण प्रसून जोशी महोदयस्य स्थानं ग्रहीष्यति ।

केन्द्रीय-शिक्षामन्त्रिणा धर्मेन्द्रप्रधानेन विद्यालय-प्रबन्धन-समित्यै मार्गदर्शिका-सिद्धान्ताः निर्गताः



केन्द्रीय-शिक्षामन्त्री धर्मेन्द्रप्रधानः नवदिल्ल्यां विद्यालय-प्रबन्धन-समित्यै (SMC) मार्गदर्शिका-सिद्धान्तान् (guidelines) विमोचितवान्। अस्मिन् अवसरे श्रीप्रधानेन उक्तं यत् एताः समितयः छात्र-शिक्षक-समाजानां मध्ये एकः महत्त्वपूर्णः सेतुः इव कार्यं करिष्यन्ति। सः अवदत् यत् राष्ट्रिय-शिक्षा-नीति-२०२०, समग्र-शिक्षा-अभियानम्, शिक्षा-अधिकार-अधिनियम-२००९ च इत्येतेषु विकेन्द्रीकृत-शासनस्य महत्त्वपूर्ण-तत्त्वरूपेण 'एसएमसी' (SMC) इत्यस्य

गठनस्य उपरि विशेषः बलः दत्तः अस्ति। श्रीप्रधानेन प्रतिपादितं यत् आधारभूत-स्तरे शालेय-शिक्षायाः सुदृढीकरणे एतासां समितीनां महती भूमिका वर्तते। श्रीप्रधानेन सूचितं यत् एताः समितयः स्थानीय-आवश्यकतानुसारं विविधाः पद्धतीः प्रयोक्तुं साहाय्यं करिष्यन्ति, येषु मार्गदर्शन-कार्यक्रमाः, वृक्षारोपण-अभियानानि, पोषण-परिष्कारः, विद्यालयेषु आधारभूत-संरचनायाः (infrastructure) विकासः च सम्मिलिताः सन्ति। सः उक्तवान् यत् 'एसएमसी' इत्यस्य उपरि एका विस्तृता पुस्तिका द्वाविंशति (२२) भाषासु सज्जीकृता अस्ति, येन सम्पूर्णं देशे अस्याः व्याप्तिः भवेत्। अस्मिन् अवसरे दिल्ल्याः शिक्षामन्त्री आशीषसूदः उक्तवान् यत् नूतन-मार्गदर्शिकाभिः विद्यालय-प्रबन्धन-समितयः केवलं निरीक्षण-संस्थाभ्यः उपरि उत्थाय वास्तविकी 'विद्यालय-समुदाय-सञ्चालन-संस्था' भविष्यन्ति। श्रीसूदः अवदत् यत् 'एसएमसी' अधुना बालकानां सर्वाङ्गीण-विकास-शैक्षणिक-गुणवत्ता-छात्रकल्याण-डिजिटलप्रशासन-पारदर्शितासु सक्रिय-भूमिकां निर्वह्यति।

भारतं गतेषु पञ्चसु वर्षेषु बृहत्तमासु विकसनशीलासु विपणि-अर्थव्यवस्थासु अन्यतमम्-: मूडीज सर्वेक्षणम्



मूडीज रेटिंग्स इत्यस्य अनुसारं भारतं गतेषु पञ्चसु वर्षेषु विश्वस्य बृहत्तमासु विकसनशीलासु विपणि-अर्थव्यवस्थासु अन्यतमं वर्तते। स्वस्य सद्यः प्रकाशिते प्रतिवेदने एजेन्सी उक्तवती यत् भारतं सुदृढ-वैदेशिक-मुद्राभण्डारेण, स्थिरेण पूर्वानुमेयेन च नीतिगत-ढाञ्चेन (नीति-तन्त्रेण) तथा च दृढ-देशीय-पूँजी-विपण्या सह भविष्यतः वैश्विक-आघातान् सोढुं स्वस्य अधिकांश-समकक्षाणां तुलनायां सुस्थिते अस्ति। एतत् प्रतिवेदनं तादृशे समये आगतं यदा व्यापारिक-तनावस्य भू-राजनैतिक-अनिश्चिततायाः च मध्ये वैश्विक-वित्तीय-विपण्याः अस्थिराः सन्ति। मूडीज इत्यनेन कथितं यत् वैश्विक-आर्थिक-विद्येभ्यः पूर्वमेव निर्धारितेन मुद्रास्फीति-लक्ष्येण सह भारतस्य स्पष्टं पूर्वानुमेयं च मौद्रिक-नीति-तन्त्रं मुद्रास्फीतिं नियन्त्रियितुं बाह्य-आघातान् च सफलतापूर्वकं सोढुं साहाय्यं कृतवत्।

आरबीआई (RBI) इत्यनेन 'वैदेशिक-मुद्रा-प्रबन्धन-विनियमः २०२६' निर्गतः



भारतीय-रिजर्व-बैंकेन (आरबीआई) 'वैदेशिक-मुद्रा-प्रबन्धन (अधिकृत-व्यक्ति) विनियमः २०२६' निर्गतः। एतेषां नूतन-विनियमानाम् उद्देश्यम् अधिकृत-व्यक्तिनां कृते अनुज्ञप्ति-प्रदानस्य (Licence) नवीनीकरणस्य च प्रक्रियां सरलीकर्तुं वर्तते। अनेन सहैव पर्याप्त-सुरक्षा-उपायैः साकं वैदेशिक-मुद्रा-सेवानां प्रदानाय 'प्रिन्सिपल-एजेण्ट-मॉडल' (Principal-Agent Model) इत्यस्य विस्तारः करणीयः अस्ति। नियमानुसारं, संस्थाभिः 'अधिकृत-व्यक्ति' रूपेण कार्यं कर्तुं 'आरबीआई' तः अनुमतिः प्राप्तव्या भविष्यति। पात्रतायाः अनुमत-गतिविधीनां च आधारेण

नूतन-अनुज्ञप्तये आवेदनानि त्रिषु श्रेणीषु - 'अधिकृत-डीलर' (AD) श्रेणी-I, II, III च - संसाधितानि भविष्यन्ति। 'आरबीआई' इत्यनेन न्यूनतम-निवल-सम्पत्तेः (Minimum Net Worth) आवश्यकताः अपि निर्धारिताः, येषु 'एडी-श्रेणी-II' संस्थानां कृते दश (१०) कोटि-रुप्यकाणि तथा च 'एडी-श्रेणी-III' संस्थानां कृते द्वे (२) कोटि-रुप्यके विहिते स्तः। एकेन महत्त्वपूर्ण-परिवर्तनेन 'आरबीआई' इत्यनेन 'पूर्ण-विकसित-मुद्रा-परिवर्तकानां' (Full Fledged Money Changers) कृते नूतन-प्राधिकरणानां प्रदानां निरुद्धम् (पूर्वमेव प्रक्रियाधीनान् आवेदकान् विहाय)। वर्तमानाः अधिकृत-संस्थाः स्वकीयायाः अनुज्ञप्त्याः समाप्तिं यावत् कार्यं कर्तुं शक्नुवन्ति, ततः परं ताभिः नूतन-ढाञ्चानुसारं नवीनीकरणाय आवेदनं करणीयं भविष्यति। अनुपालनस्य सुदृढीकरणाय 'आरबीआई' इत्यनेन न्यूनतम-वार्षिक-वैदेशिक-मुद्रा-व्यापारः, निरन्तर-निवल-सम्पत्ति-सम्बद्धाः आवश्यकताः, प्रतिवेदन-दायित्वानि (Reporting obligations) तथा च स्वामित्वे वा प्रबन्धने वा महत्त्वपूर्ण-परिवर्तनाय पूर्व-अनुमोदनम् इत्यादीनि प्रतिबद्धताः (Conditions) निर्धारिताः सन्ति।

केन्द्रीयमन्त्री मनसुखमाण्डविया श्रमिकेभ्यः वार्षिक-स्वास्थ्य-परीक्षण-अभियानस्य शुभारम्भं करिष्यति



केन्द्रीय-श्रम-रोजगार-मन्त्री डॉ. मनसुखमाण्डविया अद्य नवदिल्ल्यां कर्मचारी-राज्य-बीमा-निगमस्य आयुर्विज्ञान-महाविद्यालये चिकित्सालये च ४० वर्षाणाम् ततः अधिकवयसः च श्रमिकेभ्यः राष्ट्रव्यापी-वार्षिक-स्वास्थ्य-परीक्षण-अभियानस्य शुभारम्भं करिष्यति। एषा प्राथमिकी चतुर्णां नवीनानां श्रमसंहितानां माध्यमेन कृतेभ्यः परिवर्तनकारी परिष्कारेभ्यः आधारिता अस्ति, ये २९ केन्द्रीय-श्रम-विधीन् चतुर्षु व्यापक-स्तम्भेषु एकीकृतं कुर्वन्ति। रासायनिक-पदार्थानाम्, विषाक्त-द्रव्याणाम् अथवा गुरु-यन्त्राणां सञ्चालनम् इत्यादिषु विपज्जनकेषु कार्येषु संलग्नानां श्रमिकाणां कृते चिकित्सा-परीक्षणम् अनिवार्यं वर्तते। एषा राष्ट्रव्यापी-प्राथमिकी व्यावसायिक-स्वास्थ्य-प्रणालीनां सुदृढीकरणाय, भारतस्य कार्यबलस्य कृते व्यापक-स्वास्थ्य-सेवायाः उपलब्धतां सुनिश्चितं कर्तुं तथा च 'विकसित भारत २०४७' इति लक्ष्यं प्रति अग्रे गन्तुं एकं महत्त्वपूर्णं पदम् अस्ति।

सञ्चारमन्त्री ज्योतिरादित्यसिन्धिया भारतीयडाकविभागस्य १००तमस्य 'एन-जेन' (N-Gen) पत्रालयस्य आभासी-उद्घाटनं कृतवान्



केन्द्रीय-सञ्चार-उत्तरपूर्वीयक्षेत्रविकासमन्त्री ज्योतिरादित्य एम. सिन्धिया शिलाङ्गस्थे उत्तरपूर्वीय-पर्वतीय-विश्वविद्यालये भारतीयडाकविभागस्य शततमस्य (१००तमस्य) एन-जेन (N-Gen) पत्रालयस्य आभासी-रूपेण (Virtually) उद्घाटनं कृतवान्। एतत् सौविध्यं छात्राणां, शिक्षकाणां, परिसरे निवसन्तानां निर्वासिनां च सेवायै एकाधुनिकस्य, युवा-केन्द्रितस्य डाक-केन्द्रस्य रूपेण विकसितम् अस्ति। श्री

सिन्धिया उक्तवान् यत् भारतीयडाकविभागः एकस्य युवानः गतिशीलस्य च राष्ट्रस्य आकांक्षाणाम् अनुरूपं विकसितः भवति। सः अवदत् यत् 'एन-जेन' इति उपक्रमः पारम्परिकान् पत्रालयान् जीवन्त-डिजिटल-सक्षमेषु नागरिक-केन्द्रित-सेवाकेन्द्रेषु परिवर्तयितुं व्यापकं दृष्टिकोणं प्रदर्शयति। श्री सिन्धिया कथितवान् यत् एषा प्राथमिकी युवकानां प्रति गमनं केन्द्रयति, यस्य अन्तर्गतं शैक्षणिक-संस्थानानां अन्तः तादृशाः पत्रालयाः स्थाप्यन्ते येन छात्र-अनुकूलं वातावरणं भवेत्। एताः सुविधाः निःशुल्क-वाइ-फाइ (Wi-Fi), क्यूआर-आधारित-बुकिंग-भुगतान-प्रणाली, समर्पित-छात्र-सेवा-पटलान् (Counters), न्यूनदरयुक्तानि पार्सल-पत्र-सेवाः च विहाय अन्याः आधुनिक-सुविधाः प्रददति, तथा च पत्रलेखनस्य परम्परां प्रोत्साहयन्ति।

हिमाचलम्- पञ्चायत-निर्वाचने मतदानाय त्रिदिवसीयः सवैतनिक- अवकाशः घोषितः, अधिसूचना निर्गता

पंचायतीराज-निर्वाचने सवैतनिक-अवकाशः - पेड छुट्टी

तिथयः २६, २८, ३० मई

सर्व-कार्यालयाः, शैक्षणिक-संस्थाः, आधिकारिक-प्रतिष्ठानानि च बन्द

दैनिक-वेतन-भोग्यः अपि अत्र उपलब्धः

मतदान-अधिकार-युक्तानां विशेष-अवकाशः प्रमाण-पत्रम् अधिभारितम्

कुल्लू-मण्डलस्य जबाण, नमहोग, करजन, सोयल एतेषु क्षेत्रेषु लागू न

पंचायतीराज-संस्थानां सुव्यवस्थित-मतदानम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। हिमाचलप्रदेश-सर्वकारेण पञ्चायतीराज-संस्थानां निर्वाचनाय २६, २८ तथा ३० मई दिनाङ्केषु राज्ये सवैतनिक- अवकाशः घोषितः। एतासु तिथिषु सर्वे सर्वकारीयकार्यालयाः, मण्डलानि, निगमाः, शैक्षणिकसंस्थाः, औद्योगिकप्रतिष्ठानानि, पञ्चायतीराजसंस्थानां सम्बद्धक्षेत्रेषु स्थितानि आपणानि

वाणिज्यिक-प्रतिष्ठानानि च पिहितानि भविष्यन्ति। दैनिक-वेतनभोगि-कर्मचारिभ्यः अपि एषः सवैतनिक-अवकाशः भविष्यति तथा च एषः 'नेगोशिएबल इन्स्ट्रुमेण्ट्स एक्ट १८८१' इत्यस्य २५- धारायाः अन्तर्गतम् अपि आगमिष्यति। सर्वकारेण स्पष्टीकृतं यत् एषः निर्वाचन-कार्यक्रमः कुल्लू-मण्डलस्य विकासखण्ड-नगरस्य ग्रामपञ्चायत- करजन-सोयल- क्षेत्रयोः तथा विकासखण्ड-आनी-क्षेत्रस्य ग्रामपञ्चायत- जबाण- नमहोग- क्षेत्रयोः उपरि प्रभावी न भविष्यति। अनेन सह तेभ्यः कर्मचारिभ्यः विशेष-आकस्मिक- अवकाशः प्रदातुं शक्यते, ये राज्यस्य विविध-स्थानेषु कार्यताः सन्ति तथा च येषां पार्श्वे पञ्चायतीराज-संस्थासु मतदानस्य अधिकारः वर्तते। परन्तु एतदर्थं तैः सम्बद्ध-पीठासीन-अधिकारिणः सकाशात् एकं प्रमाण-पत्रं प्रस्तुतव्यं भविष्यति, येन एतस्य पुष्टिः भवेत् यत् कर्मचारिणा वास्तवमेव स्वमतं दत्तम्। अस्मिन् विषये सामान्य- प्रशासन- विभागेन अधिसूचना निर्गता अस्ति।

मणिमहेश-क्षेत्रे अनुमतिं विना आपणानि न स्थापयिष्यन्ते, 'डीएफओ' कार्यालयात् स्वीकरणीया भविष्यति स्वीकृतिः



हिमसंस्कृतवार्ता:- चम्बा। मणिमहेशस्य हड़सर स्थानात् डल-सरोवरं पर्यन्तं मार्गं आपणानां संस्थापनाय मण्डल-वन-अधिकारिणः (DFO) कार्यालयात् अनुमतिः अनिवार्या भविष्यति। अनेन सह 'डीएफओ' कार्यालयेन आपणिकेभ्यः स्वच्छता-शुल्कमपि ग्रहीष्यते। हड़सरतः डल-सरोवरं यावत् आपणाः 'एनजीटी' (NGT) इत्यस्य निर्देशानुसारमेव स्थापयिष्यन्ते। डल-सरोवरस्य परितः स्थितानि अवैध-आपणानि अपि निष्कासयिष्यन्ते। एडीएम-भरमौर

विकास-शर्मणा मङ्गलवासरे हड़सर-ग्रामे आपणिकैः अर्चक-वृन्दैः च सह आयोजित-उपवेशने एषा सूचना दत्ता। एडीएम-विकास-शर्मणा उक्तं यत् हड़सर-तः डल-सरोवरं यावत् गत-वर्षाकाले यत्र-तत्र क्षतिग्रस्तानां मार्गाणां पुनरुद्धार-कार्यं मङ्गलवासरतः आरब्धम्। तेन लोकनिर्माण-विभागस्य अधिकारिणः निर्दिष्टाः यत् भरमौर-तः हड़सर-पर्यन्तं भूस्खलन-कारणेन यत्र कुत्रापि मार्गः क्षतिग्रस्तः जातः, सः शीघ्रमेव पुनर्स्थापनीयः।

एडीएम-महोदयेन ज्ञापितं यत् दुनाली-धनछो क्षेत्रयोः वृष्ट्या विनष्टानां सेतूनां नवीन-निर्माणं लोकनिर्माण-वन-विभागाभ्यां कारयिष्यते। उपवेशन-काले एडीएम-महोदयेन हड़सर-अर्चकेभ्यः मणिमहेश-यात्रा-समये उत्पद्यमानानां समस्यानां ज्ञानं प्राप्तं, तासां समाधानाय च परामर्शः स्वीकृताः। तेन उक्तं यत् एते परामर्शाः आगामी-मणिमहेश-यात्रा-काले क्रियान्विताः भविष्यन्ति। अस्मिन् उपवेशने हड़सर-अर्चकैः सह स्थानीयाः आपणिकाः विविध-विभागानां अधिकारिणः च उपस्थिताः आसन्।

हिमाचलप्रदेशे 'चिट्टा' (मादकद्रव्य) प्रकरणेषु संलिप्ताः न प्रतोत्स्यन्ते निर्वाचनम्; निर्वाचनानन्तरं दोषसिद्धौ पदत्यागः अनिवार्यः



हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। हिमाचलप्रदेशे ये जनाः 'चिट्टा' इति मादकद्रव्यस्य प्रकरणेषु संलिप्ताः सन्ति, ते इतः परं निर्वाचनं स्पष्टयितुं न शक्यन्ति। यदि कश्चन जनप्रतिनिधिः निर्वाचने विजयी भवति, किन्तु ततः परं सः दोषी प्राप्यते, तर्हि तस्य पदं निरस्तं भविष्यति। राज्यपालमहोदयेन 'हिमाचलप्रदेश- पञ्चायतीराज- संशोधन-अधिनियमः २०२६' इति स्वीकृतः। बजट-सत्रे एतत् संशोधनविधेयकं विधानसभायाम् उपस्थापितम् आसीत्। सत्तापक्ष-विपक्षयोः विधायकैः सह विस्तृतचर्चायाः अनन्तरं पारितं विधेयकं राजभवनं प्रति प्रेषितम्। सर्वकारस्य एषः निर्णयः मादकद्रव्यनिवारणाय तथा च पञ्चायतस्तरे स्वच्छप्रतिभावतां प्रतिनिधीनां प्रोत्साहनार्थं महत्त्वपूर्णः मन्यते। हिमाचलप्रदेशे 'चिट्टा' इत्यस्य वर्धमानप्रकरणानां कारणात् एषः कठोरः नियमः कृतः। अनेन

आपराधिकपृष्ठभूमियुक्तानां प्रार्थीनां भागीदारी अवरुद्धा भविष्यति तथा जनप्रतिनिधीनां उत्तरदायित्वं वर्धयिष्यते।

ग्रामसभासु गणपूर्तये (कोरम) इदानीं मतदातृणां दशमभागः (१/१०) अनिवार्यः

राज्यपालमहोदयेन ग्रामसभायाः गणपूर्तः (कोरम) नियमे अपि परिवर्तनं स्वीकृतम्। अधुना ग्रामसभायाः उपवेशने गणपूर्तिं कर्तुं पञ्चायतस्य कुलमतदातृणां न्यूनतमतः दशमः (१/१०) भागः उपस्थितः भवेत्। पूर्वम् एषा संख्या एकचतुर्थांशः (१/४) आसीत्। एषः निर्णयः तदा स्वीकृतः यदा ग्रामसभासु गणपूर्तः अभावात् विकासकार्याणि बाधितानि अभवन्। नूतनप्रावधानस्य प्रभावेण ग्रामसभासु अधिकं प्रतिनिधित्वं सुनिश्चितं भविष्यति। अनेन विकासयोजनानां समयबद्धस्वीकृतौ सहायता प्राप्स्यते तथा पञ्चायतस्तरे लम्बितप्रकरणानां निस्तारणं वेगेन भविष्यति। विधानसभायाः स्वीकृत्यनन्तरं राज्यपालेन अन्तिमा अनुमतिः दत्ता, अतः इदानीं एषः नियमः सम्पूर्णराज्ये प्रभावी जातः।

केन्द्रीयमन्त्री पीयूषगोयलः एयरबस- संस्थायाः प्रबन्धनिदेशकेन जुर्गन- वेस्टरमेयर-महोदयेन सह मिलितवान्



केन्द्रीय-वाणिज्य-उद्योगमन्त्री पीयूषगोयलः भारत-दक्षिण-एशिया-क्षेत्रयोः कृते एयरबस-संस्थायाः अध्यक्षेण प्रबन्धनिदेशकेन च जुर्गन-वेस्टरमेयर-महोदयेन सह सार्थकां गोष्ठीं कृतवान्। श्री गोयलः सोशल-मीडिया-माध्यमेन सूचितवान् यत् चर्चायाः समये उभयपक्षौ एयरोस्पेस-विनिर्माणस्य प्रोत्साहनम्, आपूर्ति-शृङ्खलानां सुदृढीकरणम्, अनुक्षण-मर्मत-सञ्चालन (MRO) क्षमतानां वर्धनम् तथा च भारततः संसाधन-प्राप्तिं (Sourcing) सुदृढं कर्तुं विचार-विमर्शं कृतवन्तौ। सः उक्तवान् यत् एताः चर्चाः भारतं वैश्विक-विमानन-केन्द्ररूपेण स्थापितुं कौशल-विकास-प्रयासान् अधिकं गभीरं कर्तुं कृतानां प्रयत्नानां अनन्तरं जाताः।

मुख्यन्यायाधीशः सूर्यकान्तः प्रख्यात-कवेः रामधारीसिंह- दिनकरस्य साहित्य-योगदानं रेखाङ्कितवान्



भारतस्य मुख्यन्यायाधीशः न्यायमूर्तिः सूर्यकान्तः प्रख्यात-कवेः रामधारीसिंह-दिनकरस्य उत्तराधिकारं (विरासतम्) स्मृत्वा आयोजितस्य अष्टम-स्मृति-व्याख्यानस्य सम्बोधनं कृतवान्। सभां सम्बोधयन् न्यायमूर्तिः सूर्यकान्तः सामाजिक-न्यायस्य राष्ट्रिय-चेतनायाः च स्वरूप-निर्धारणे साहित्यस्य चिरस्थायिनः महत्त्वस्य उल्लेखं कृतवान्। सः अवदत् यत् प्राचीनकालात् आधुनिककालं यावत् समाजस्य मार्गदर्शने साहित्यस्य कवितायाः अवलम्बः उक्तवान् यत् दिनकरस्य रचनाः सामूहिक-चेतनां जागृतं कृत्वा मानवीय-गरिमां च प्रवर्धयन् सामाजिक-परिवर्तनाय निरन्तरं प्रेरयन्ति। दिनकरस्य प्रसिद्धायाः 'रश्मिरथी' इति रचनायाः उल्लेखं कुर्वन् मुख्यन्यायाधीशः अवदत् यत् एषा कर्णस्य चरित्रमाध्यमेन समानतायाः, न्यायस्य, वैयक्तिक-योग्यतायाः च सशक्तं विचारं प्रस्तौति। सः अकथयत् यत् एतादृश्यः साहित्यिक-रचनाः समानता-गरिमा-न्यायानां संवैधानिक-मूल्यैः सह गभीरतया मेलनं कुर्वन्ति।

मई-मासस्य पञ्चसु दिनेषु सामान्यात् २८ प्रतिशतम् अधिकं वर्षितं मेघैः, एकसप्ताहं यावत् कथं भविष्यति वातावरणम्



जनपदे सामान्यात् ४९, किन्नौर-जनपदे ५१, कुल्लू-जनपदे ६ तथा लाहौल-स्पीति-जनपदे ८९ प्रतिशतं न्यूना वृष्टिः पञ्जीकृता। बुधवासरे प्रातः राजधान्यां शिमलायाम् आतपः आसीत्, किन्तु सायङ्काले चतुर्वादनं प्रचण्डवृष्टिः अभवत्। अपरतः ऊना-जनपदस्य बङ्गाणाक्षेत्रे, मण्ड्याः लडभडोल-क्षेत्रे करकापातेन (ओलावृष्टि) अकालवृष्ट्या च महती हानिः अभवत्।

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। हिमाचलप्रदेशस्य अनेकेषु भागेषु वातावरणं निरन्तरं प्रतिकूलं वर्तते। ऋतुविज्ञान-विभागस्य दत्तांशानुसारं मई-मासस्य पञ्चसु दिनेषु प्रदेशे सामान्यात् २८ प्रतिशतं अधिका वृष्टिः पञ्जीकृता। १ तः ६ मई पर्यन्तम् अवधये १३.९ मिलीमीटरमितं वृष्टिः सामान्या मन्यते, किन्तु वास्तवतः १७.८ मिलीमीटरमितं वृष्टिः अभवत्। बिलासपुर-जनपदे सामान्यात् ३६७, हमीरपुरे १९७, काङ्गड़ायां १६८, मण्ड्यां १६०, शिमलायां २८४, सिरमौर-जनपदे ३३६, सोलन-जनपदे ३०४, ऊना-जनपदे ३१७ प्रतिशतम् अधिका वृष्टिः अभवत्। तथापि चम्बा-

१२ मई दिनाङ्कं यावत् एवं भविष्यति ऋतुः-

ऋतु-विज्ञान-केन्द्र-शिमलायाः अनुसारं राज्यस्य केषुचित् भागेषु ६ तथा ७ मई दिनाङ्कयोः मन्दवृष्टेः सम्भावना अस्ति। ८ तः १० मई दिनाङ्कं यावत् राज्ये ऋतुः स्वच्छः (साफ) भविष्यति। ११ तथा १२ मई दिनाङ्कयोः राज्यस्य अनेकेषु भागेषु पुनः वृष्टेः पूर्वानुमानं वर्तते। अस्मिन् अन्तराले पर्वतशिखरेषु हिमपातः अपि भवितुं शक्नोति। आगामि ४-५ दिनेषु राज्यस्य बहुषु भागेषु न्यूनतम-तापमाने मन्दं रतः ४ डिग्री सेल्सियस तथा अधिकतम-तापमाने ३ तः ८ डिग्री सेल्सियस पर्यन्तं वृद्धिः भवितुं शक्नोति।

हिमाचलप्रदेशस्य पञ्चभ्यः न्यूनछात्राः येषु सन्ति, तादृशानां शताधिक- प्राथमिक-माध्यमिक- विद्यालयानां विलयः भविष्यति



हिमसंस्कृतवार्ताः शिमला। हिमाचलप्रदेशे तादृशाः प्रायः शतं (100) प्राथमिक- माध्यमिकविद्यालयाः अन्यविद्यालयेषु विलीनाः भविष्यन्ति, येषु छात्राणां संख्या पञ्चभ्यः अपि न्यूना अस्ति। अस्मिन् विषये शिक्षाविभागेन मुख्यमन्त्रिणः अनुमतये प्रस्तावः प्रेषितः। शिक्षामन्त्री रोहित ठाकुरः अवदत् यत् पञ्चभ्यः न्यूनछात्राः येषु विद्यालयेषु पठन्ति, तेषां विलयस्य प्रस्तावः मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुक्खु महोदयस्य स्वीकृतये प्रेषितः अस्ति।

पूर्वमपि बहवः विद्यालयाः पिहिताः

राज्यसर्वकारेण पूर्वम् अप्रैलमासे तादृशाः 24 प्राथमिक-माध्यमिकविद्यालयाः पिहिताः, यत्र छात्राणां प्रवेशसंख्या शून्या आसीत्। तस्मात् पूर्व मार्चमासस्य सप्तविंशति दिनाङ्के अपि 36 प्राथमिकविद्यालयाः पिहिताः। किञ्च, अस्मात् सत्रात् तादृशानां महाविद्यालयानाम् अपि पिधानस्य योजना अस्ति, यत्र छात्राणां संख्या पञ्चसप्ततिः अपि न्यूना अस्ति।

कैरेबियन-देशं सूरीनाम-देशस्य आधिकारिक-यात्रायां प्राप्तः विदेशमन्त्री एस. जयशङ्करः



विदेशमन्त्री डॉ. एस. जयशङ्करः कैरेबियन-देशानाम् आधिकारिक-यात्रायाः क्रमे सूरीनाम-देशं प्राप्तवान्। सामाजिक-माध्यमस्य (सोशल मीडिया) सन्देशे डॉ. जयशङ्करेण सूचितं यत् सः सूरीनाम-देशस्य विदेशमन्त्रिणा मेल्विन बौवा महोदयेन सह मेलनं कृतवान्। अस्याः यात्रायाः अवसरे सः महात्मागान्धि-महोदयस्य तथा च 'बाबा-माई' स्मारकस्य उपरि श्रद्धाञ्जलिं समर्पितवान्। एतत् स्मारकं सूरीनाम-देशं प्रति आगतानां प्रथम-भारतीय-जनानां प्रतीकम् अस्ति।



भारतीय-ऋतु-विज्ञान-विभागेन अरुणाचल प्रदेश, असम, मेघालय, बिहार, केरल, माहे, उप-हिमालयी-पश्चिम-बङ्गाल, सिक्किम, तमिळनाडु, पुदुच्चेरी समेत्य कारैकाल-क्षेत्रे कतिपयेषु स्थानेषु अतिवृष्टेः पूर्वानुमानं विहितम्। ऋतु-विज्ञान-विभागेन सूचितं यत् अद्य अण्डमान-निकोबार द्वीपसमूहेषु, असमे, मेघालये, पूर्व-राजस्थाने, हरियाणायां, चण्डीगढे सहैव दिल्ली-नगरे कतिपयेषु स्थानेषु विद्युत्-पातेन सह झञ्झावातस्य तीव्र-वायोः च सम्भावना अस्ति।

रोहडू-न्यायालयं 'एसडीएम' कार्यालयं च विस्फोटक-यन्त्रेण नाशयितुं भर्त्सना, परिसरः रिक्तः कारितः



'एसडीएम' कार्यालयः च सुरक्षा-दृष्ट्या रिक्तः कारितः। सर्वाणि वाहनानि परिसरात् निष्कासितानि तथा च घटनास्थले पर्याप्तं आरक्षक-बलं नियोजितं वर्तते। विस्फोटक-निवारक-दलम् (Bomb Disposal Squad) अपि घटनास्थले आहूतम्। वर्तमाने परिसरस्य गहना अन्वेषण-परीक्षा प्रचलति। अधुना यावत् कस्यापि सन्दिग्ध-वस्तुनः पुष्टिः न जाता, अन्वेषणं निरन्तरम् अस्ति। अस्मिन् विषये सदर-आरक्षक-केन्द्रे (Thana) अभियोगं पञ्जीकृत्य विध्यनुसारं कार्यविधिः क्रियते। प्रकरणस्य अन्वेषणं प्रचलति। शिमला-मण्डल-आरक्षकाः सामान्यजनेभ्यः प्रार्थनां कुर्वन्ति यत् ते भीताः न भवन्तु, शान्तिं रक्षन्तु तथा च कस्यापि प्रकारस्य प्रवादेषु (Afwaah) ध्यानं न यच्छन्तु। आरक्षकैः स्थितेः उपरि पूर्णतया नियन्त्रणं स्थापितं वर्तते।

हिमसंस्कृतवार्ताः - शिमला। शिमला-मण्डल-आरक्षकैः बुधवासरे भराडी-मार्गस्य समीपे एकस्य अज्ञात-पत्राधारस्य (Poster) प्राप्तौ सूचना लब्धा, यस्मिन् रोहडू-स्थिते न्यायालय-परिसरे 'एसडीएम' (SDM) कार्यालये च बम-विस्फोटस्य भर्त्सना दत्ता आसीत्। सूचना-प्राप्तेः तत्कालं परं आरक्षक-प्रशासनेन सावधानी-पदानि स्वीकृतानि। रोहडू-नगरे न्यायालय-परिसरः

काव्या- नमस्ते नन्दिनि। अद्य प्रथमा वार्ता बेङ्गलूरु-नगरात् अस्ति। तत्र एकया महिलया पञ्चदश- क्रोश- परिमित- दूराय द्वादश- शत-रूप्यकाणां शुल्कं दत्तम्। तया एतस्य विषयस्य तीव्रनिन्दा कृता अस्ति।

नन्दिनी- एतत् कष्टकरम्, धन-लोभः सर्वत्र दृश्यते। अपरपक्षे, अष्ट-वर्षाणाम् अनन्तरं कश्चन विदेशवासी भारतीयः मानसिक-पीडया व्याकुलः सन् भारतं प्रति आगन्तुम् इष्टवान् अस्ति। तेन स्वकीया व्यथा सामाजिक-पटले लिखिता। **काव्या-** सत्यम्, शान्तिः धने न भवति। विदेशे यन्त्रवत् जीवनं भवति, परं यन्त्राणि अपि समस्यां जनयन्ति। एकस्य यन्त्र-मानवस्य कारणेन विमानस्य उड्डयनं घण्टा-पर्यन्तं विलम्बितम्। तस्य यन्त्र-मानवस्य उपवेशन-विषये महान् विवादः जातः।

नन्दिनी- विज्ञानस्य प्रगतौ ईदृश्यः बाधाः तु भवन्ति एव। परं प्रकृतेः शोभा अपूर्वा अस्ति। इण्डोनेशिया-देशे एकः दुर्लभः इन्द्रधनुर्वर्णमेघः जनैः दृष्टः अस्ति। एतेन चित्रेण सर्वे विस्मिताः जाताः।

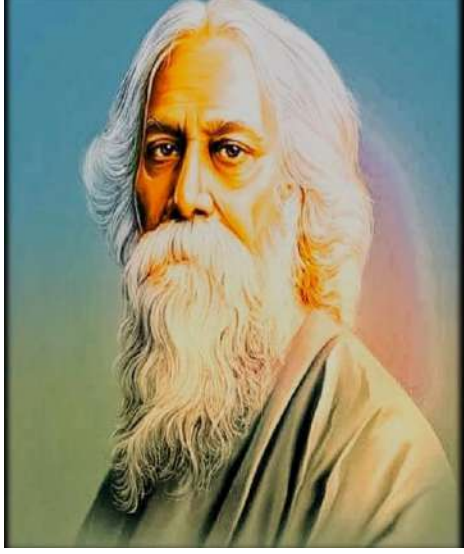


हिमसंस्कृतवार्ताः, ईदधीरज, हैदराबादः

वार्ता-संवादः

नन्दिनी- नमो वः। अद्यतने वार्ता-कार्यक्रमे स्वागतं करोमि। नमस्ते काव्ये।

गुरुदेव-रवीन्द्रनाथटैगोरमहोदयस्य व्यक्तित्वं कृतित्वञ्च (जयन्तीविशेषः)



डॉ. विमलेश झा, डीएवी पब्लिक स्कूल, बरारी, भागलपुर, बिहार

भारतीयसाहित्यस्य इतिहासे अनेके कवयः विश्वमानवतावादिनः, आध्यात्मिकतायाः, राष्ट्रभावनायाः, मानवतावादस्य च समन्वयकर्तारः अभवन्, तेषु अनन्यतमः आसीत् गुरुदेव रवीन्द्रनाथ टैगोरः। एषः केवलं कविः नासीत्, अपितु दार्शनिकः, शिक्षाविद्, संगीतकारः, चित्रकारः, राष्ट्रचिन्तकः, समाजसुधारकः च आसीत्। भारतीयसंस्कृतेः गौरवं विश्वमञ्चे प्रतिष्ठापयितुं एतस्य महत् योगदानम् अस्ति। एतस्य व्यक्तित्वं बहुमुखीप्रतिभायुक्तम् आसीत्। एषः “गुरुदेव” इति नाम्ना प्रसिद्धः अभवत्।

एषः भारतीयसाहित्यस्य गौरवः, विश्वसाहित्यस्य च अद्वितीयरत्नम् आसीत्। एतस्य लेखनी मानवानां हृदये प्रेम, करुणा, सौन्दर्यबोधं, राष्ट्रप्रेमं च उत्पादयति। एतस्य काव्येषु प्रकृतिप्रेमं, ईश्वरभक्तिः, मानवतावादः, राष्ट्रभक्तिः च सम्यक् दृश्यते। एतस्य जन्म १८६१ तमे वर्षे मईमासस्य सप्तमे दिनांके कोलकातानगरे जातम्। एतस्य पितुः नाम देवेन्द्रनाथ टैगोरः आसीत्, यः ब्रह्मसमाजस्य प्रमुखः नेता आसीत्। मातुः नाम शारदादेवी आसीत्। एतस्य परिवारः विद्यानुरागी, कलाप्रियः, धार्मिकः च आसीत्। बाल्यकालात् एव रवीन्द्रनाथस्य प्रतिभा विशिष्टा आसीत्। एषः अत्यन्तं संवेदनशीलः, प्रकृतिप्रेमी, चिन्तनशीलः च आसीत्। विद्यालयीयशिक्षायाम् एतस्य विशेषरुचिः नासीत्, किन्तु स्वाध्यायेन एषः महान् विद्वान् अभवत्। संस्कृतभाषा, बाङ्गलाभाषा, आङ्ग्लभाषा, दर्शनशास्त्रं, संगीतं, साहित्यं च एषः गम्भीरतया अधीतवान्।

अयं प्रारम्भे गृह एव शिक्षां प्राप्तवान्। पश्चात् एषः लन्दननगरं गत्वा पाश्चात्यसाहित्यं, संगीतं, कला च अधीतवान्। यद्यपि एषः औपचारिकशिक्षां पूर्णतया न प्राप्तवान्, तथापि स्वप्रतिभाया महान् साहित्यकारः अभवत्। एतस्य शिक्षाविचारः अत्यन्तं मौलिकः आसीत्। एषः मन्यते स्म यत् शिक्षा केवलं पुस्तकीयज्ञानस्य साधनं न भवेत्, अपितु जीवननिर्माणस्य उपायः भवेत्। एतस्मात् कारणात् एषः शान्तिनिकेतनम् इति शिक्षाकेन्द्रं स्थापितवान्। रवीन्द्रनाथस्य व्यक्तित्वं अत्यन्तं प्रभावशाली आसीत्। एतस्य जीवनं सरलता, करुणा, आध्यात्मिकता, राष्ट्रप्रेमं, मानवता च इत्यादिगुणैः परिपूर्णम् आसीत्।

१. प्रकृतिप्रेमी - रवीन्द्रनाथः प्रकृतेः महान् उपासकः आसीत्। एतस्य काव्येषु नदी, वनं, पुष्पाणि, पक्षिणः, चन्द्रः, सूर्यः इत्यादीनां मनोहरं वर्णनं दृश्यते। प्रकृतेः

सान्निध्ये एव एषः आनन्दम् अनुभवति स्म। एतस्य लेखने प्रकृतिः केवलं सौन्दर्यस्य विषयः न, अपितु आध्यात्मिकानुभूतेः साधनम् अपि अस्ति इति प्रतिपादितम् अस्ति।

२. मानवतावादी दृष्टिः- रवीन्द्रनाथस्य विचारेषु मानवता सर्वोपरि आसीत्। एषः जाति-धर्म-वर्णभेदान् न स्वीकरोति स्म। एतस्य दृष्ट्या सर्वे मानवाः समानाः सन्ति। एषः प्रेम, सहिष्णुता, दया, बन्धुत्वं च मानवजीवनस्य आधारः इति मन्यते स्म।

३. राष्ट्रभक्तिः- यद्यपि रवीन्द्रनाथः विश्वमानवतायाः समर्थकः आसीत्, तथापि एतस्य हृदये भारतदेशं प्रति अतीव स्नेहः आसीत्। एतेन रचितं “जन-गण-मन” भारतस्य राष्ट्रगानम् अभवत्। “आमार सोनार बाङ्गला” बाङ्गलादेशस्य राष्ट्रगीतं जातम्। एतत् एतस्य प्रतिभायाः वैश्विकधारणां सूचयति।

४. आध्यात्मिकता- रवीन्द्रनाथस्य साहित्ये ईश्वरं प्रति पूर्णा आस्था दृश्यते। एषः ईश्वरं सर्वत्र अनुभवति स्म। एतस्य “गीताञ्जलि” नामकग्रन्थः आध्यात्मिकभावनाभिः पूर्णः अस्ति। रवीन्द्रनाथस्य साहित्यसाधना बहुविस्तृता आसीत्। एषः कविः, कथाकारः, नाटककारः, उपन्यासकारः, निबन्धकारः, संगीतकारः च आसीत्।

१. काव्यसाहित्ये योगदानम्- रवीन्द्रनाथस्य काव्येषु भावनायाः गाम्भीर्यं, भाषायाः माधुर्यं, प्रकृतिसौन्दर्यस्य चित्रणं च अद्वितीयम् वर्तते। एतस्य प्रमुखाः काव्यग्रन्थाः—

गीताञ्जलिः, गीतमाल्यं, मानसि, सोनारतरी, बालाका, क्षणिका आदयः सन्ति। एतस्य “गीताञ्जलि” ग्रन्थः विश्वविख्यातः अभवत्। अस्य ग्रन्थस्य कृते एषः १९१३ तमे वर्षे साहित्यक्षेत्रे विश्वप्रसिद्धः नोबेलपुरस्कारः प्राप्तवान्। एषः एशियामहाद्वीपस्य प्रथमः नोबेलपुरस्कारविजेता आसीत्। “गीताञ्जलि” इत्यत्र ईश्वरभक्तिः, आत्मसमर्पणम्, प्रकृतिप्रेमं, मानवता च अत्यन्तं मार्मिकतया वर्णितानि सन्ति।

२. उपन्यासेषु योगदानम्- रवीन्द्रनाथः अनेकाः उपन्यासाः लिखितवान्। तेषु सामाजिकसमस्याः, स्त्रीजीवनम्, राष्ट्रभावना, मानवीयसम्बन्धाः च चित्रिताः सन्ति। प्रमुखाः उपन्यासाः—गोरा, घर-बाइरे, चोखेरबाली, योगायोग, नौकाडूबी आदयः सन्ति। “गोरा” इति उपन्यासे भारतीयसंस्कृतेः, राष्ट्रवादस्य, धर्मस्य च गहनचिन्तनं दृश्यते।

३. नाटकसाहित्ये योगदानम्- एतस्य नाटकानि दार्शनिकतया, काव्यमाधुर्येण च परिपूर्णानि। एतेन प्रमुखानि नाटकानि—डाकघर, रक्तकरबी, अचलायतन, राजा, विसर्जन इत्यादीनि सन्ति। “डाकघर” नाटकं विश्वप्रसिद्धम् अस्ति। अस्मिन् बालमानसस्य संवेदनशीलता अत्यन्तं मार्मिकतया चित्रिता अस्ति।

४. कथासाहित्ये योगदानम्- रवीन्द्रनाथः लघुकथासाहित्यस्य अपि महान् लेखकः आसीत्। एतस्य कथासु ग्राम्यजीवनस्य, स्त्रीजीवनस्य, निर्धनानां दुःखस्य च मार्मिकचित्रणं दृश्यते। एतेन प्रमुखाः कथाः काबुलीवाला, पोस्टमास्टर, क्षुधितपाषाण, अतिथि, समाप्ति इत्यादयः सन्ति। “काबुलीवाला” कथा मानवस्नेहस्य अद्भुतम् उदाहरणम् अस्ति।

५. संगीतक्षेत्रे योगदानम्- एतेन द्विसहस्राधिकानि गीतानि रचितानि। एतानि “रवीन्द्रसंगीत” इति नाम्ना प्रसिद्धानि सन्ति। एतस्य गीतानि भावपूर्णानि, मधुराणि, आध्यात्मिकानि च सन्ति।

६. शिक्षाक्षेत्रे योगदानम्- रवीन्द्रनाथस्य महान् योगदानं शिक्षाक्षेत्रे अपि अस्ति। अयं विश्वभारती नामकं विश्वविद्यालयं स्थापितवान्। एतस्य उद्देश्यं आसीत्— “यत्र विश्वं भवत्येकनीडम्।” अर्थात् सम्पूर्णविश्वस्य ज्ञानपरम्पराः एकत्र आगच्छेयुः।

शान्तिनिकेतने प्रकृतेः मध्ये शिक्षणव्यवस्था अस्ति। तत्र विद्यार्थिनः केवलं पुस्तकीयज्ञानं न, अपितु नैतिकमूल्यानि, कला, संगीतं, संस्कृतिञ्च अधीयन्ते। रवीन्द्रनाथः समाजसुधारकः अपि आसीत्। एषः स्त्रीशिक्षायाः समर्थकः आसीत्। अयं जातिवादस्य, अन्धविश्वासस्य, सामाजिककुरितानां च विरोधं कृतवान्। एषः मन्यते स्म यत् समाजस्य विकासः शिक्षा नैतिकता, मानवता च आधारेण एव सम्भवः। रवीन्द्रनाथः उग्रराष्ट्रवादस्य विरोधी आसीत्। सः मानवतायाः आधारभूतं राष्ट्रप्रेमं इच्छति स्म। जालियावाला बाग हत्याकाण्ड इत्यस्य विरोधरूपेण एतेन ब्रिटिश-सरकारेण प्रदत्तं “नाइटहुड्” इति सम्मानं प्रत्यर्पितम्। एतेन तस्य राष्ट्रभक्तिः स्पष्टा भवति। जीवनस्य उत्तरार्धे रवीन्द्रनाथः चित्रकलायाम् अपि रुचिं प्रदर्शितवान्। एतस्य चित्राणि आधुनिककलायाः उत्कृष्टानि उदाहरणानि सन्ति। विश्वस्य अनेकासु प्रदर्शनीषु एतस्य चित्राणां प्रशंसा अभवत्। रवीन्द्रनाथस्य साहित्यं विश्वस्य अनेकासु भाषासु अनुदितम् जातम्। एतस्य काव्यानि, गीतानि, नाटकानि च विश्वमानवानां हृदयानि स्पृशन्ति। एषः पूर्व-पाश्चात्यसंस्कृतीनां मध्ये सेतुरूपेण कार्यं कृतवान्। एतस्य विचाराः अद्यापि मानवसमाजे प्रेरयन्ति। रवीन्द्रनाथः विश्वस्य अनेकविश्वविद्यालयैः मानदोपाधिभिः सम्मानितः।

एतस्य महोदयस्य निधनं १९४१ तमे वर्षे अगस्तमासस्य सप्तमे दिनाङ्के अभवत्। किन्तु एतस्य साहित्यं, विचाराः, गीतानि च अद्यापि सर्वत्र गुंजायमानानि सन्ति।

गुरुदेवरवीन्द्रनाथ-टैगोरः केवलं कविः नासीत्, अपितु युगद्रष्टा महापुरुषः आसीत्। एतस्य व्यक्तित्वे भारतीयसंस्कृतेः गौरवम्, मानवतायाः करुणा, आध्यात्मिकतायाः प्रकाशः, राष्ट्रप्रेमः उष्मा च दृश्यते। एतस्य कृतित्वं विश्वसाहित्यस्य अमूल्यनिधिः अस्ति। “गीताञ्जलि” इत्यादयः ग्रन्थाः मानवानां हृदयेषु सदैव प्रेरणां जनयिष्यन्ति। गुरुदेवस्य जीवनं अस्मान् शिक्षयति यत् साहित्यस्य उद्देश्यं केवलं मनोरञ्जनं न, अपितु मानवजीवनस्य उत्थानम् अपि अस्ति। अतः वयं वक्तुं शक्नुमः यत् गुरुदेवरवीन्द्रनाथ-टैगोरः भारतीयसंस्कृतेः विश्वमानवतायाः च अमरदीपः आसीत्। वयं जन्मदिनमभिलक्ष्य एतस्मै महापुरुषाय प्रणामांजलिं समर्पयामः। अन्ते च वयं एतस्य महापुरुषस्य ध्येयवाक्यं स्मर्तुं शक्नुमः— “यत्र विश्वं भवत्येकनीडम्।” इत्यलम्।

"लौकिकन्यायकोशः"

"कर्कटीगर्भन्यायः"

कर्कटीफलेन सह अन्यानि फलानि यदा भवति तदा मूलं कर्कटीफलं नष्टं भवति इति कश्चन विशेषो भवति। एवम् अवान्तरविषयाणां महत्त्वेन मूलं विषयः नष्ट इति अर्थं द्योतयितुम् अस्य न्यायस्य प्रयोगः भवति।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर पुणे/ महाराष्ट्रम्

हास परिहासम्

पत्नी : मम जन्मदिवसः आगच्छन् अस्ति। भवान् महं किं उपहारं दास्यति?
पतिः त्वमेव वद, अहं किं आनयामि?
पत्नी : महं तादृशं वस्तु आनयतु यत् मम समीपे नास्ति।
पतिः - तर्हि अहं मस्तिष्कं कुतः आनयामि? 🤔🤔
पत्नी 🤔🤔🤔🤔

डॉ. विदुषी अग्रवालः